

Büyükşehir İlçe Belediyelerinin Mali Sorunları

UYARI: Makale'nin tamamına, sitemize üye girişi yaptıktan sonra ulaşabilirsiniz. Siteye üye değilseniz, lütfen ÜYE OL butonuna tıklayarak üye olunuz. Üyelik esnasında, girilen bilgilerin şüpheli olması halinde, üyeliğiniz silinecektir.

Büyükşehir İlçe Belediyelerinin Mali Sorunları

Halil MEMİŞ

6360 sayılı Kanun ile ülkemizdeki büyükşehir belediyesi uygulamaları yeni bir döneme girmiştir.

Bilindiği üzere, anılan Kanun ile birlikte mevcut 16 büyükşehir belediyesine ek olarak, biri sonradan eklemeli 14 yeni büyükşehir belediyesi daha ihdas edilmiştir.

Önceki ve alışlagelmiş durumun tersine, yeni büyükşehir düzenlemeleri ile büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarına genişletilmiştir.

Bu durumun doğal sonucu olarak mahalli müşterek hizmetlerin yürütülmesi noktasında aynı alana hizmet üreten, diğer bir ifade ile il mülki sınırları içerisinde belediye sınırları dışında kalan tüm alanlara hizmet üreten İl Özel İdareleri kaldırılmış, bütçeleri ve tüzel kişilikleri bulunan köyler mahalleye dönüştürülmüş, belde belediyeleri de kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür.

Köylerin mahalleye dönüştürülmesinin doğal sonucu olarak, merkez ilçe ve diğer ilçelerde bulunan köylere hizmet götürme birlikleri de ortadan kaldırılmıştır.

Hal böyle olunca, belediye sınırları dışındaki alanlara hizmet eden kuruluşların ortadan kaldırılmasıyla, yük tamamen büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyelerine bırakılmıştır.

6360 sayılı Kanun ile birlikte, yapılan değişikliklerle belediyelerin görev, yetki ve sorumlulukları iyice artırılmış, hemen hemen toplumun tüm kesimlerini ve tüm sektörleri ilgilendiren tüm olgular, birer görev olarak belediyelere verilmiştir.

Sorun Nerede Başlıyor...

İşte sorun tam da burada başlıyor. Merkezi idare veya kanunun çıkmasını sağlayan siyasi irade veya parlamento, görev, yetki ve sorumlulukta ne kadar cömert davranmışsa, mali kaynak dağılımında da o kadar cimri davranmıştır. Yani, terazi doğru tartmamıştır.

Bilindiği gibi, belediyelerin mali kaynakları değişik kalemlerden oluşmaktadır ve bu kalemlerin en büyüğü İller Bankası kanalıyla Genel Vergi Gelirlerinden aldıkları paydan oluşmaktadır.

Bu şekildeki pay verme, diğer bir ifade ile merkezî yönetim ve yerel yönetimler arasında görev ve kaynak bölüşümü konusu literatürde mali tevzin olarak adlandırılır.

Tevzin denkleştirme, dengeleme, mali tevzin ise mali denkleştirme anlamına gelmektedir. Kamu hizmetleri-nin yerine getirilmesi için, yasa koyucunun anayasada belirtilen esaslar çerçevesinde, merkezî yönetim ve yerel yönetimler arasında, bir yandan hizmetlerin dolayısıyla bunların gerektirdiği harcamaların, öbür yandan da bu giderleri karşılayan gelirlerin sistematik bir tarzda bölüşülmesini ifade eden bir sistemdir.

Sorun işte, mali tevzin konusunda kantarın doğru tartmamasından, dengelemenin doğru yapılmamış olmasından kaynaklanıyor.

Genel Bütçe Vergi Gelirleri Payına İlişkin Sorunlar

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar belediyelerin en önemli gelir kaynağıdır. Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden ne miktarda pay ayrılacağı ve paylaşım usulleri 5779 sayılı Kanun ile düzenlenmiş ve yukarıda da belirttiğimiz üzere en son 6360 sayılı Kanun ile bu Kanun'da değişiklik yapılmıştır. 6360 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden sonra yürürlüğe girmiştir.

Ekteki tablolarda; büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe belediyeleri ve büyükşehir sınırları dışındaki belediyelerin 6360 sayılı Kanun öncesi ve sonrası dönemde genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları payların oranları ve dağıtım usulleri gösterilmiştir.

Tablolarda görüleceği üzere, 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir sayısının 16'dan 30'a çıkmasının yanı sıra, belediyelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları payların oranları ve dağıtım usullerinde de değişiklik yapılmıştır. 6360 sayılı Kanun'un getirdiği sistem ile 30 büyükşehir belediyesi kapsamında, yeni büyükşehir belediyeleri de il sınırları içindeki vergi gelirlerinden pay almaya başlamıştır. Ayrıca, büyükşehir belediyelerine ve ilçe belediyelerine ayrılan payların dağıtımındaki formül değiştirilerek yüzölçümü de nüfus kriterinin yanı sıra dağıtım kriteri olarak kabul edilmiştir. Bu yeni durumda bazı belediyeler kazançlı çıkarken, bazı belediyeler yeni durumdan şikayetçi olmuştur. (Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliğinin Belediyelerin Mali Sorunları ve Çözüm Önerileri ÇALIŞTAY RAPORU 2015)'nda yer alan analiz.)

Genel Vergi Gelirlerinin bu şekilde dağıtılmasından en olumsuz etkilenen belediyeler hiç şüphesiz büyükşehir ilçe belediyeleri olmuştur. İlçe belediyelerinin yeni sistemde genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları paydan %30 oranında büyükşehir belediyesine, %10 oranında su ve kanalizasyon idarelerine pay ayrılmaktadır. Bu durum, daha önce İller Bankası payını doğrudan alan, ancak büyükşehir ilçe belediyesi olduktan sonra, büyükşehir belediyesi ve su kanalizasyon idarelerine pay ayırmak durumunda olan ilçe belediyelerini pek olumlu etkilememiştir. Ayrıca, yeni sistemde, kendilerine bağlanan köy nüfusuna da hizmet sunmak durumunda olan ilçe belediyeleri yeni duruma tam olarak uyum sağlayamamıştır.

Yine rakamsal olarak bakıldığında tüm büyükşehir belediyelerinin genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları pay artmış gibi görünmesine rağmen, sağlanan kazanç açısından büyükşehir belediyeleri arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, ayrılan pay artmış gibi gözükse bile, bu paydan yararlanan nüfusta büyükşehir belediye sayısının artmasından ve tüm il sınırlarına genişlemesinden dolayı artmıştır. Konu ile ilgilenenlerin çoğunluğunun gözden kaçırdığı en önemli noktalardan birisi de budur.

Hepsinden önemlisi, yukarıda da belirtildiği üzere, yeni büyükşehirlerin genel olarak gelirleri artmış, ancak üstlendikleri sorumluluklar gelirlerin artış oranından daha fazla artmıştır.

Sonuç Niyetine...

Belediyelerin mali ve finansman sorunları ile yaşadıkları diğer sorunlarına ilişkin

değerlendirmelerimiz bundan sonra daha ayrıntılı ve istatistiki verilere dayalı olarak devam edecektir.

Bu değerlendirmemiz sadece konuya ilgiyi çekmek ve büyükşehir ilçe belediyelerinin haykırılarına çok küçük bir tercümanlık yapmaktan ibarettir.

Belediyelerimizin tüm sorunlarına tercümanlığımız bundan böyle artarak devam edecektir.

Bu çerçevede, bu yazıda bahsini ettiğimiz konudaki çözüm önerimizin hareket noktası, 5779 sayılı Kanun uyarınca genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payların ve dağıtım kriterlerinin özellikle büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyeleri açısından görev-gelir dengesi gözetilerek tekrar gözden geçirilmesi olacaktır.

Bunun detaylarını, ileriki incelemelerimizde vereceğiz.

Tablolar:

Büyükşehir Belediyelerinin GBVG Payları

6360 Sayılı Kanun Öncesi

1. İl Vergi Gelirlerinden Pay:

İl sınırları içindeki vergi gelirinin %5'inin %70'i doğrudan, %30'u nüfusa göre dağıtılmaktadır.

2. İlçe Belediyelerinden Alınan Pay:

İlçe belediyelerinin GBVG tahsilat toplamından nüfus esasına göre aldıkları payın %30'u ilgili büyükşehir belediyesine aktarılmaktadır.

6360 Sayılı Kanun Sonrası

1 . İl Ver gi Ge lirle rin den Pay :

İl sınırları içindeki vergi gel. %6 'sının %60'ı doğrudan, kalan %40'ının ise; %70'i nüfus esasına göre, %30'u yüzölçümüne göre dağıtılmaktadır.

2. İlçe Be le diye le rin de n Alınan Pay:

İlçe belediyelerinin GBVG tahsilat toplamından nüfus ve yüzölçümü esasına göre aldıkları payın %30'u ilgili büyükşehir belediyesine aktarılmaktadır.

Büyükşehir İlçe Belediyelerinin GBVG Payları

6360 Sayılı Kanun Öncesi

6360 Sayılı Kanun Sonrası

Türkiye genelindeki genel bütçe vergi gelirlerinin %2,50'si büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyeleri için ayrılmaktadır.

Türkiye genelindeki genel bütçe vergi gelirlerinin %4,50'si büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyeleri için ayrılmaktadır.

%2.50 pay nüfus esasına göre büyükşehir ilçe belediyelerine aktarılmaktadır. Bu payın,

%4.50 payın; %90'ı nüfus esasına, %10'u yüzölçümüne göre büyükşehir ilçe belediyelerine aktarılmaktadır. Bu payın,

*%60'ı doğrudan ilçe belediyesi payı

*%60'ı doğrudan ilçe belediyesi payı

*%30'u büyükşehir belediye payı

*%30'u büyükşehir belediye payı

*%10'u Su ve Kanalizasyon İdareleri Payı olarak dağıtılmaktadır.

*%10'u Su ve Kanalizasyon İdareleri Payı olarak dağıtılmaktadır.

Büyükşehir Dışındaki Belediyelerin GBVG Payları

6360 Sayılı Kanun Öncesi

Türkiye genelindeki genel bütçe vergi gelirlerinin %2,85'i büyükşehir dışındaki belediyeler için ayrılmaktadır. Bu payın,

*%80'i nüfus

6360 Sayılı Kanun Sonrası

Türkiye genelindeki genel bütçe vergi gelirlerinin %1,50'si büyükşehir dışındaki belediyeler için ayrılmaktadır. Bu payın,

*%80'i nüfus

*%20'si gelişmişlik endeksine göre büyükşehir sınırları dışındaki belediyelere dağıtılmaktadır.

*%20'si gelişmişlik endeksine göre büyükşehir sınırları dışındaki belediyelere dağıtılmaktadır.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA